

конанням чи неналеж. виконанням відп. особою її обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей і наслідками, що настали.

Злочин, передбачений ст. 137 КК, належить до необереж. Ставлення винного до діяння може бути як умисним, так і необереж., ставлення до наслідків – тільки необереж. Мотив та мета злочину на кваліфікацію не впливають і у своїй переважній більшості визнаються соціально нейтральними чи навіть соціально корисними. Антисоц. мотивом, внутр. спонуканням до вчинення злочину є, як правило, бажання особи ухилитися від виконання покладених на неї обов'язків. Ці ознаки можуть бути враховані при призначенні покарання.

Суб'єктом невиконання або неналеж. виконання профес. чи служб. обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, їх фіз. та псих. розвитку є фіз. осудна особа, якій до вчинення злочину виповнилось 16 років і яка має певні дод. ознаки – займається вихованням, наглядом, проведенням занять, тренувань, дозвілля і т. ін. Це також може бути служб. особа дит. садка, школи, санаторію, інтернату й ін. дит. закладів, яка відповідає за створення та додержання безпечних умов з охорони життя, здоров'я неповнолітніх, їх фіз. та псих. розвитку.

Відповідно до ч. 1 ст. 137 КК цей злочин карається штрафом від 100 до 300 н. м. д. г. або обмеж. волі на строк до 3-х років, або позбавл. волі на той самий строк, з позбавл. права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3-х років або без такого. За ч. 2 діяння карається обмеж. волі на строк від 3-х до 5-ти років або

позбавл. волі на той самий строк, з позбавл. права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3-х років або без такого.

Лит.: Борисов В. И., Куц В. Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации. Х., 1995; Юзікова Н. С. Проблеми кримінально-правового захисту інтересів неповнолітніх. Дп., 1999; Заславська М. Г. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: соціальна обумовленість і склад злочину. Х., 2013.

В. І. Борисов, М. Г. Заславська.

**НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕ-
ДИЧНИМ АБО ФАРМАЦЕВТИЧ-
НИМ ПРАЦІВНИКОМ** – злочин про-
ти життя та здоров'я особи, передбаче-
ний ст. 140 КК.

З об'єктивної сторони цей злочин характеризується невиконанням чи неналеж. виконанням саме тих профес. обов'язків, які були покладені на мед. або фармацевт. працівника нормат.-прав. актами (наказом, труд. угодою (контрактом), посад. інструкцією, правилами внутр. труд. розпорядку тощо).

Профес. обов'язки мед. та фармацевт. працівників зумовлюються різними напрями їх профес. діяльності: мед. та фармацевт. У зак-ві та у мед. л-рі профес. мед. діяльність позначається термінами: «медична практика», «медична допомога», «медична послуга».

Найважливішою складовою частиною мед. діяльності є мед. допомога, під якою розуміється комплекс спец. заходів, що охоплює діагностичні, лік., профілактичні заходи (обстеження, діагностичне дослідження, лікування го-

стрих і хронічних захворювань, реабілітація хворих та інвалідів), що здійснюються мед. працівником, який має спец. освіту, а також надання гр-нам лікувально-профілактичної допомоги, а саме: мед. страхування, в-ва лік. засобів та виробів мед. призначення, орг-ції реабілітаційно-відновлювальних заходів тощо.

Осн. профес. обов'язками мед. і фармацевт. працівників, зокрема, є: сприяння охороні та зміцненню здоров'я людей; запобігання і лікування захворювань, надання своєчасної та кваліфікованої мед. і лікарської допомоги; безоплатне надання першої невідкладної допомоги гр-нам у разі нещасного випадку та в ін. екстремальних ситуаціях; дотримання вимог профес. етики тощо.

Невиконання мед. або фармацевт. працівником покладених на них профес. обов'язків – це утримання особи від здійснення передбачених його компетенцією діянь, спрямованих на надання кваліфікованої мед. або фармацевт. профес. допомоги. Такими можуть бути, зокрема, відмова чергового лікаря від госпіталізації хворого, який потребує невідкладної допомоги чи хірургічного втручання, залишення хворого без належ. мед. догляду, невиконання медсестрою вказівки лікаря щодо застосування до хворого необхідних ліків чи маніпуляцій, невстановлення необхідного лікувально-охоронного нагляду чи режиму для хворих, які страждають на псих. розлади, тощо.

Неналеж. виконання профес. обов'язків – це дії мед. або фармацевт. працівників у межах їх компетенції та обов'язків за займаною посадою, які виконані у спосіб, що суперечить або не

повною мірою відповідає встановленим методикам, правилам та стандартам, визначеним у сфері надання мед. послуг. Напр., неправильне виготовлення чи зберігання ліків, переливання крові невідповід. групи чи резус-фактора, щеплення вакцини без обов'язкової перевірки наявності у пацієнта алергічних реакцій, захворювань у стадії загострення та ін. протипоказань; залишення сторонніх предметів в організмі хворого під час хірургічного втручання, проведення лікарських маніпуляцій з використанням медтехніки та обладнання неналеж. якості тощо.

Невиконання або неналеж. виконання особою своїх профес. обов'язків може проявлятися не лише в одноразовому вчиненні такого діяння, а й у тривалій бездіяльності або у низці дій, виконаних неналежно.

Профес. недбалість може бути лише щодо діянь, які входять до кола обов'язків мед. та фармацевт. працівників, і за умови, що такі працівники мали об'єктивну можливість виконати ці дії на належ. рівні. Крім. відповідальність виключається, якщо виконанню профес. обов'язків завадили, напр., відсутність необхідної кваліфікації лікаря, першочерговість надання мед. допомоги ін. хворому, відсутність необхідних для лікування або проведення операції медпрепаратів та обладнання, а також наявність обставин, які характеризуються дією непереборної сили чи крайньою необхідністю.

Обов'язковою матеріальною ознакою злочину є настання тяжких наслідків для особи: смерть, самогубство хворого, тяжкі тілесні ушкодження, тривалий розлад його здоров'я, ускладнення

хвороби, яке створювало реальну небезпеку для життя та здоров'я особи.

Факт вчинення злочину має місце лише за наявності причин. зв'язку між неналеж. виконанням профес. обов'язків особою і тяжкими наслідками для хворого.

Суб'єктом злочину є мед. або фармацевт. працівники, які мають відповід. спец. освіту, відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам і можуть займатися профес. мед. або фармацевт. діяльністю. Будь-яка мед. та фармацевт. діяльність є профес., оскільки до заняття такими видами діяльності допускаються професіонали в сфері охорони здоров'я, які відповідають наведеним вище критеріям. До кола таких осіб належать лікарі, фельдшери, медсестри, фармацевти, менеджери аптек тощо.

Як виняток, за спец. дозволом МОЗ України або уповноваженого ним органу охорони здоров'я особам без спец. освіти дозволяється діяльність у галузі нар. і нетрадиц. медицини.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується необереж. формою вини. У випадку злочин. самовпевненості винна особа передбачає, що неналеж. виконання нею профес. обов'язків може спричинити тяжкі наслідки для хворого, але легковажно розраховує на їх відвернення. При злочин. недбалості особа не передбачає можливості настання тяжких наслідків для хворого, хоча повинна була і могла їх передбачити.

Тяжкі наслідки, які настали в результаті неналеж. виконання профес. обов'язків мед. або фармацевт. працівником через його недосвідченість, недостатню кваліфікацію або з ін. причин, що не залежать від нього, через неможливість

належно виконати ці обов'язки, не можуть бути підставою для визнання особи винною у вчиненні цього злочину.

Особа також не може відповідати за тяжкі наслідки, що настали з незалежних від неї причин, які вона не могла подолати.

Неналеж. виконання профес. обов'язків мед. або фармацевт. працівником, яке спричинило тяжкі наслідки неповнолітньому, тягне відповідальність за ч. 2 ст. 140 КК.

Прав. оцінка суспільно небезпеч. діянь, вчинених мед. та фармацевт. працівниками, вимагає вирішення питань їх розмежування, зокрема, щодо злочинів, передбачених ст. 140 та 139 КК. Розмежувальними ознаками цих злочинів виступають ознаки елементів складів цих злочинів: особа потерпілого, характер злочин. діяння, зміст наслідків, форми вини.

Існує певна відмінність в особі потерпілого від цих злочинів. За ст. 139 КК потерпілим може бути хворий, якому не надано мед. допомоги, і невиконання мед. працівником свого профес. обов'язку створило небезпеку настання тяжких наслідків для цієї особи. За змістом ст. 140 КК потерпілим є особа, як та, яка потребує невідкладної мед. допомоги, так і та, що звернулася до лік. чи фармацевт. закладу за будь-якими ін. послугами мед. характеру (напр., проведення діагностичного дослідження, замовлення і придбання ліків тощо).

Ненадання допомоги хворому за ч. 1 ст. 139 КК характеризується небезпеч. діянням лише у формі бездіяльності, яка полягає у відмові надати необхідну допомогу або її наданні в обсязі, недо-

статньому та невідповід. у конкр. ситуації, якщо особі завідомо відомо, що вчинене нею діяння може мати тяжкі наслідки для хворого. Неналеж. виконання мед. працівниками профес. обов'язків (неповне або неправильне лікування) може бути вчинене як діями, так і бездіяльністю, що утворює склад злочину за ст. 140 КК.

Існує відмінність і у моменті закінчення порівнюваних злочинів, яка обумовлюється особливостями конструкції кожного з них. Якщо неналеж. виконання профес. обов'язків вважається закінченим злочином за фактом настання суспільно небезпеч. наслідків – спричинення тяжких наслідків для хворого, то ненадання допомоги хворому утворює склад закінченого злочину лише вчиненням самого злочин. діяння.

Важливим критерієм розмежування діянь мед. працівника є форма його вини: якщо ненадання допомоги за ст. 139 КК передбачає вину у формі як умислу, так і необережності, то неналеж. виконання профес. обов'язків за ст. 140 КК може бути вчинене лише через необережність.

Покарання за ч. 1 ст. 140 КК – позбавл. права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5-ти років або випр. роботами на строк до 2-х років, або обмеж. волі на строк до 2-х років, або позбавл. волі на той самий строк; за ч. 2 ст. 140 КК – обмеж. волі на строк до 5-ти років або позбавл. волі на строк до 3-х років, з позбавл. права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3-х років.

Лит.: Парамонова О. С. Зміст професійних обов'язків медичного та фармацевтичного працівника у розумінні ст. 140 КК

України // Часопис Київського університету права, 2011, № 4; Шайтуро О. П. Способи неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником // Форум права, 2012, № 1; Дудоров О. О., Балабко В. В. Неналежне виконання медичними працівниками професійних обов'язків: проблеми застосування і вдосконалення кримінального законодавства // Вісник Кримінологічної асоціації України, 2012, № 2.

І. А. Вартилецька, В. І. Галаган.

НЕОБЕРЕЖНІСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ – одна з форм вини як ознака суб'єктивної сторони складу злочину. КК передбачає 2 види необережності: злочин. самовпевненість та злочин. недбалість (ст. 25).

Злочин. самовпевненість має місце, коли особа при вчиненні злочину передбачала можливість настання суспільно небезпеч. наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Інтелектуальний момент злочин. самовпевненості полягає у тому, що винний передбачає можливість суспільно небезпеч. наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), тобто передбачає їх абстрактно, як можливі наслідки подібної поведінки когось ін., а не як наслідки його діяння. Вольовий момент цього виду необережності виявляється у тому, що винний розраховує на конкр. сили або обставини, які допоможуть у певній ситуації запобігти суспільно небезпеч. наслідкам, але такий розрахунок виявляється легковажним і недостатнім. Злочин. самовпевненість межує з непрямым умислом, коли винний передбачає суспільно небезпеч. наслідки конкретно, як результат свого діяння, а розраховує на їх відвернення